Hirošima, Nagasaki

a kolektivní ztráta paměti

TOMÁŠ FOLDYNA, 2025

Licence

Tento dokument je šířen pod licencí Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/). Můžete jej volně kopírovat, šířit, upravovat a používat (včetně komerčního využití) za podmínky uvedení autora (Tomáš Foldyna).

© Tomáš Foldyna, 2025

Úvodní slovo

Dovolím si trochu delší úvod.

Hned po přečtení nadpisu se nabízí otázka. Proč „*kolektivní ztráta paměti*“? Odpověď je jednoduchá. Nemyslím si, že se většina lidí do hloubky zabývá historií, historií druhé světové války a v našich zeměpisných oblastech zrovna válkou v Pacifiku. Jakoukoliv oblastí lidského poznání tráví čas obvykle jen určitý okruh lidí. Mimo své oblasti zájmu si člověk obvykle vytváří určitý zjednodušený obraz, protože nemůže pojmout všechno poznání lidstva. Tento obraz je formován ve škole, později hlavně tím, co uvidí nebo si přečte v dostupných zdrojích.

Dnes už existuje přístup k rozsáhlým zdrojům různé věrohodnosti, nicméně kdo se o tuto problematiku nezajímá, těžko bude poslouchat více než hodinový rozhovor s historiky o operaci Downfall.

Ve veřejných médiích a na hlavních dokumentárních kanálech bohužel převládá emotivní pohled z pozice obětí atomového bombardování a často i jednostranná kritika použití atomových pum na Hirošimu a Nagasaki, protože podle těchto názorů byl výsledek války v srpnu 1945 již „jasně daný“. Z určitých kruhů se dokonce ozývá výraz „válečný zločin“. Je úplně logické, že zpovědi přeživších i dalších svědků bombardování jsou plny emocí. Prožité trauma není možné rozporovat ani bagatelizovat. Nikdo nemůže pochybovat o velikosti tragédie spojené s atomovým bombardováním.

Poměrně zákonitě se tento „obraz“ dostal do myslí mnoha lidí. Běžný člověk, který se tématem hlouběji nezabývá, často přijímá takto zjednodušený pohled. Bude ho předávat dalším generacím, pokud o tom bude řeč. Vidím to při rozhovorech i se vzdělanými lidmi, že obraz zbytečnosti nebo ne-nutnosti použití jaderných zbraní převládá.

I proto jsem se rozhodl napsat tento polemický text, určený nikoliv historikům, ale těm, kdo chtějí přemýšlet o této tragické události, komplexněji poznat historický kontext, a nakonec si udělat svůj názor s trochou více informací, než měli předtím.

Tři roviny pohledu

Jak můžeme události spojené s atomovým bombardováním analyzovat, rozebrat? Je kritika použití atomových pum spravedlivá? Bylo použití nezbytné nebo ospravedlnitelné? Pro hledání pravdy nebo spravedlnosti je správné zkoumat více rovin. My se zaměříme na tři, které považují za nejpodstatnější.

1. První rovinou je **historický kontext** dané doby.

Nelze spravedlivě hodnotit tehdejší situaci současným pohledem ovlivněným 80 lety následující historie, znalostmi dokumentů všech stran, znalostmi výsledku války, v pozici člověka, který nemusí dělat osudová rozhodnutí. Pro pravdu se musíme se přenést TAM. Daleko do historie, do válečné a politické mlhy, do bodu historie, z kterého jako paprsky vybíhaly desítky variant budoucích událostí, které v důsledku mnoha faktorů ve hře pravděpodobnosti mohly a nemusely nastat.

2. Za druhé musíme události zkoumat z pohledu **standardů dané** doby.

Dnes, kdy ve státech Evropy nemalá část populace není ochotna ani bránit svou zemi v případě napadení, těžko chápeme, jak mohlo dojít ke dvěma strašným světovým válkám s masovou a nezřídka i dobrovolnou účastí obyvatelstva. Musíme použít nikoliv naše standardy, ale „snížit“ se do tehdejšího lidského myšlení, morálky, zvyků, jednání, způsobu řešení situací.

Tvrdím tedy, že musíme souhlasit se vším, co bylo v minulosti učiněno? To rozhodně ne. Jen míru hypotetického „odsouzení“ musíme měřit v hodnotách civilizace dané doby. Dejme si velmi nepříjemný příklad. Několik set let v minulosti všechny strany jakéhokoliv konfliktu běžně využívali mučení, dělo se to běžně i v civilním trestním právu. V nás tato představa vzbuzuje jednoznačné odsouzení, ale tehdy to lidé brali jako nějakou sice neradostnou, ale běžně existující věc. Můžeme proto historické předky a historické osoby prohlásit za sadistické maniakální zločince a odsoudit je k jakémusi „historickému

prokletí“? Chceme-li být spravedliví, nemůžeme. I dnes děláme běžně věci, které možná budou jednou pro naše potomky nepochopitelné a třeba i zločinné.

3. Poslední a možná v tomto kontextu nejdůležitější rovina je, položit si velmi, ale velmi poctivě otázku, co by se stalo, kdyby atomové pumy nebyly na Hirošimu a Nagasaki, ani na žádné jiné japonské město, shozeny.

Historie sice nezná „kdyby“ a zdánlivě se dostáváme do oblasti alternativní historie, nicméně v historii obvykle existovaly jiné potenciální scénáře vývoje. Pokusíme se možné scénáře prozkoumat, vyhodnotit jejich pravděpodobnost, a hlavně jejich možný výsledek.

Otázka, zda shození atomových pum bylo či nebylo „správné“, zkresluje pohled na realitu. Již zabití jednoho člověka, třeba i vojáka, který na nás míří puškou, je tragická záležitost a není to žádná „správná“ věc. Může nebo nemusí to být v dané situaci prostě nutnost, nevyhnutelnost nebo menší zlo.

Na zabití desetitisíců lidí a způsobení utrpení dalším desetitisícům pochopitelně nemůže být nic „správného“. Pro hledání pravdy je správnější zkoumat „**míru nutnosti**“. Zda šlo o jediné možné řešení, nebo o lepší ze všech špatných řešení, nebo zda jiné řešení vůbec existovalo

Charakter války, proti komu a čemu se bojovalo

Aby nedošlo k omylu, tuto část píšu jako člověk, který má velkou úctu k nemalé části japonské kultury a lidským vlastnostem mnoha Japonců. Samozřejmě v japonské kultuře najdeme pro nás i ne zrovna pozitivní věci, ale text není o tom.

O jakou válku šlo?

Bylo snad Japonsko mírumilovným státem, na které z ničeho nic zaútočily USA? Bojovalo Japonsko a USA vzájemně o nějaký pustý ostrov či ložisko ropy, načež USA začaly Japonsko bombardovat až nakonec došlo k shození atomových pum? Jak asi i nejfanatičtější odpůrci USA chápou, tak to rozhodně nebylo.

Japonsko po reformách Meidži započatých v roce 1869 prodělalo gigantický technologický, průmyslový a společenský skok vpřed, a jako mnoho impérií předtím i potom se pokusilo jak diplomatickým tlakem, tak i nakonec vojenskými prostředky rozšířit oblast vlivu, kterou považovalo za „spravedlivě svou“.

Co bylo horší, Japonsko, ač technologicky ve 20. století, mělo stále svou vlastní válečnou kulturu, ovlivněnou kodexem Bušidó, která kontrastovala s měnícími se standardy ve vedení války v západním světě. Život vojáka i civilisty byl jen nástrojem pro dosažení cíle. Byla-li cena života vlastních vojáků a civilistů nepatrná, cena života vojáka nebo civilisty protivníka byla ještě o řád menší. Tvrdost a často i krutost byla součástí vojenského života v Japonsku a projektovala se do zacházení s protivníkem. Podle kodexu bušidó bylo vzdání se maximální potupou a případy rozsáhlejších vzdávání se Japonských vojáku se objevovaly v podstatě až na Okinavě. Proto v počátečních fázích války byl americký, britský nebo jiný voják, který se vzdal, považován za někoho opovrženíhodného, kdo ztratilo svou čest, s kým není nutné zacházet lidsky.

V každé armádě se ve během války vyskytují v nějaké míře válečné zločiny, krutosti a sadismus. V japonské armádě tyto jevy nabraly poměrně masový, systematický a vertikálou velení i společností bohužel akceptovaný charakter. Zabíjení civilistů nebylo sice považováno za pragmatické, vzhledem k jejich lepšímu využití jako pracovních sil, ale pokud k němu došlo, nebylo Japonci vnímáno negativně.

Již invazi do Číny v roce 1937 provázely bombardování měst, hromadné znásilňování a zabíjení, mučení, použití chemických zbraní i kruté pokusy na lidech (například Nankingský masakr, Jednotka 731). Přestože lidé byli v minulosti daleko méně „citliví“ než dnes, tyto metody a jejich měřítko nevyvolaly žádné pochopení u veřejnosti tehdejšího civilizovaného světa. Když to pokračovalo při expanzi do dalších zemí, doplněno o nelidské zacházení se spojeneckými zajatci, nebylo překvapením, že spojenecká veřejnost byla méně citlivá k obětem na japonské straně.

Expanze téměř bez hranic

Japonská krutost ovšem nebyla jediným faktorem. Velmi podstatným a vyvolávajícím v USA oprávněné obavy byl **rozsah expanze**. Rozsáhlé územní zisky Japonska do června 1942 zahrnovaly kromě Mandžuska a dalších oblastí Číny také Koreu, Filipíny, Indočínu,

Barmu, Malajsii, tehdejší Holandskou Západní Indii (dnešní Indonésii), část Nové Guiney, Marshallovy ostrovy a další.

Zdaleka nebylo jasné, kde se válečný stroj zastaví. Dnes známe omezení japonských logistických kapacit, nicméně v dané době bylo logické považovat za ohroženou jak Austrálii, tak i Indii. Samotné ovládnutí hlavních oblastí Tichého oceánu by značně zaškrtilo námořní trasy v této části zeměkoule. Pokud by Japonsko dokázalo tuto gigantickou oblast s množstvím přírodních zdrojů a desítkami milionů pracovitého obyvatelstva vhodně integrovat do výrobního procesu a svého impéria, chuť na další expanzi by jen vzrostla. Dnes víme, že tato integrace nebyla jednoduchá a Japonsko mělo problém s efektivní správou okupovaných území i častým odporem, jako například v Číně, nicméně v dané době tyto informace nebyly úplně dostupné a při poskytnutí Japonsku dostatečného času se situace mohla změnit.

Bylo velmi pravděpodobné, že prosté vytlačení Japonska z Tichého oceánu nebude stačit. V Japonsku nebyla nijaká demokratická opozice, která by po neúspěchu expanze mohla převzít moc a navázala mírové vztahy s ostatními státy. Režim byl příliš pevně ukotven. Nad spojenci visel varovný příklad Německa po jeho kapitulaci po první světové válce. Nedalo se vyloučit, že po podepsání kompromisního míru bez totální porážky a vynucené změny poměrů by Japonsko při první příležitosti obnovilo svůj průmyslový a lidský potenciál a hledalo možnosti na revanš.

Vzdát se je nemožné, vítězství nebo smrt

V důsledku charakteru a rozsahu války se hlavní spojenci, USA, SSSR a Velká Británie dostali do režimu totální války, a to i mentálně. Jediná pro ně uspokojivá možnost bylo zničení, resp. úplná a bezpodmínečná kapitulace Německa a Japonska. Dlužno poznamenat, že vliv Sovětského svazu na válku v Pacifiku byl minimální. USA tak mohly teoreticky uzavřít s Japonskem jakýkoliv separátní mír bez ohledu na postoj SSSR. Proti míru v Pacifiku třeba již v roce 1944 byly však hned dva podstatné faktory.

Za prvé, jak jsme psali výše, jedině totální porážka Japonska mohla být ze strany USA považována za dostatečnou pro budoucí bezpečnost v regionu.

Za druhé. Ani po velkých porážkách např. v bitvě Filipínském moři (19-20.6 1944), bitvě u Leyte (24-26.10 1944), bitvě o Manilu, Iwo Jimu, Okinawu, po začátku bombardovacích náletů a ve stavu faktické námořní blokády Japonsko nejevilo vnější známky „ochoty kapitulovat“ nebo snahy uzavřít nějaký pro něho nevýhodný či ponižující mír. Co bylo možná ještě horší z vojenského hlediska a pro nějaké naděje na jednodušší vítězství v budoucnu, nebyl pozorován větší pokles bojové morálky japonských vojáků, rozpad velení jednotek, nedisciplinovanost, neposlušnost.

Američtí vojáci byli nepříjemně překvapeni tím, jak Japonci bojovali až na nepočetné výjimky zarputile, fanaticky, až do konce i v naprosto beznadějných situacích. K tomu se přidaly případy civilistů páchajících sebevraždu nebo sebevražedné útoky na americké vojáky, i když podle některých historiků (např. John Dower) byly tyto sebevraždy částečně vynuceny japonskou propagandou nebo vojáky. Perspektivy případných bojů na hlavních Japonských ostrovech nevzbuzovaly ve veteránech bojů v Tichomoří nijaký optimismus.

V takových případech vzniká velmi nepříjemná otázka. Jak donutit ke kapitulaci takového nepřítele který se nevzdá ani v případě jisté smrti, genocidy vlastních lidských zdrojů, vlastního obyvatelstva? Jestli bude potřeba většinu obyvatelstva i tak (ač je to smutné) pozabíjet, je nutné se kvůli tomu vylodit v Japonsku a ztratit v lepším případě statisíce vojáků?

Zkráceně o strategickém bombardování

Otázka strategického bombardování za druhé světové války je na samostatný rozbor, proto se zde pokusíme jen objasnit několik důležitých faktů.

Etické otázky

Dnes považujeme záměrné a masivní bombardování obytných čtvrtí měst za barbarský a neakceptovatelný způsob vedení války. Etické diskuse o bombardování civilních cílů samozřejmě existovaly i za druhé světové války. Například v Británii někteří politici, církevní představitelé (např. biskup George Bell) nebo intelektuálové kritizovali bombardování německých měst, kvůli vysokým civilním obětem. Například v USA někteří

vědci (například Leo Szilard) navrhovali alternativy k použití atomových bomb, aby se minimalizovaly ztráty na životech.

Po válce se etické otázky kolem bombardování německých měst, stejně jako atomové bombardování Hirošimy a Nagasaki staly předmětem intenzivních debat mezi historiky, vědci i veřejností. Někteří historici (např. Gar Alperovitz ve své knize „The Decision to Use the Atomic Bomb“) tvrdí, že šlo o politické varování SSSR, že atomové bomby nebyly nezbytné, protože Japonsko bylo již na pokraji kapitulace. Jiní, jako Richard Frank, hájí jejich použití jako „menší zlo“.

Musíme si ovšem uvědomit, že přes výše uvedené oprávněné pochybnosti je pohled dnešní a pohled lidí v období druhé světové války odlišný. Douhetova teorie z roku 1921 byla kritizována, nicméně nebyla nijak všeobecně odmítnuta. Je nesporné, že druhá světová válka byla totální, válka za přežití, žádný regionální spor nebo boj o kolonii. S přihlédnutím na její totální charakter bylo logické považovat strategické bombardování za standardní součást této totální války.

Konvenční bombardování vs. atomové

Faktem je, že co se týče zničené obytné plochy a obětí, za druhé světové války konvenční bombardování při masových náletech dosahovalo účinků srovnatelného s atomovým bombardováním. Je sice rozdíl, zda potřebujeme jeden bombardér s jednou pumou nebo tisíc bombardérů, nicméně rozsah škod byl porovnatelný. Z nejznámějších konvenčních náletů zde můžeme uvést například:

- Bombardování Tokia 9-10.3.1945 (odhadem 80-130 tisíc obětí, 41 km2 zničeno)
- Bombardování Hamburku 24.7–3.8 1943 (odhadem 43 tisíc obětí, 250 tisíc poškozených a zničených budov)
- Bombardování Drážďan 13.-15.2.1945 (historici odhadují 25-30 tisíc obětí, zničeno bylo okolo 34 km2 zástavby, ohnivou bouří zničeno okolo 6,5 km2 centra)

Pro spravedlnost a úplnost je potřeba doplnit, že bombardování měst nebyl nijaký „vynález“ spojenců. Zde jsou některé příklady bombardování, provedených Německem a Japonskem.

- Bombardování Londýna 7. září 1940 – 11. května 1941 (odhadem 43 tisíc obětí) s evidentním cílem zasažení průmyslové infrastruktury a současně zlomení morálky Angličanů
- Bombardování Coventry 14.–15. listopadu 1940 (sice jen 568 mrtvých) mělo sice za hlavní cíl průmyslové objekty, ale „vedlejší ztráty“ obyvatelstva a civilních budov nebyly v té době Německým politickým vedením nijak „oplakávány“
- To samé nálety na Birmingham, Liverpool, Plymouth
- V neposlední řadě japonské nálety na Nanking (14.8 až září 1937), Šanghaj (14.8.1937 až listopad 1937) a Chongqing (1938-1943) měly z velké části za cíl podlomit morálku obránců.

K Nankingu a Šanghaji je potřeba dodat, že v následných masakrech bylo například podle čínských odhadů (japonští historici uvádění nižší čísla) zabito celkem 200 a 300 tisíc obyvatel. Utrpení člověka, který byl zabit při masakrech, nemusí být nijak menší než člověka, který zahynul při bombardování.

Význam strategického bombardování trochu jinak

Opakuji. Tento text není rozbor strategického bombardování, nicméně je potřeba dodat tři fakty, abychom již bez dalších pochyb ujasnili celý kontext.

Za prvé. Pokud se bojuje proti velkému průmyslově vyspělému protivníkovi, jakým bylo Německo nebo Japonsko, a tento protivník má víceméně nenarušenou průmyslovou, mobilizační základnu, logistiku a vůli bojovat, dokáže hodně dlouho vrhat na frontu masy vyzbrojených vojáků s veškerou technikou. To samozřejmě přinese našim, třebaže silnějším vojskům nemalé ztráty. Z vojenského hlediska, v kruté matematice tehdejší války znamenal jeden zabitý civilista minus jeden potenciální další voják nebo dělník v továrně na zbraně. Zničené město znamenalo nutnost přesunu zdrojů z výroby zbraní či vojenské logistiky na alespoň nejnutnější opravy infrastruktury. Navíc velká část náletů nebyla zaměřena na bombardování měst jako takových ale na průmyslovou výrobu a nelze je řadit do kategorie „barbarských“ náletů proti civilistům, přestože velké civilní oběti obvykle byly i v těchto případech. Přesnost tehdejšího bombardování byla malá, vyžadovala nasazení velkého množství bombardérů a civilní oběti i při bombardování vojenské výroby byly fakticky nevyhnutelné.

Za druhé. Obvykle se uvádí jen jedna strana mince, že Německo v roce 1944 přes všechno masivní bombardování znásobilo výrobu zbraní, jak se lze dočíst například ve vzpomínkách Alberta Speera. To je jen část pravdy. Pro úplnost je potřeba zadat si nepříjemnou otázku, **čeho by bylo Německo schopno**, kdyby nebylo množství ničených továren, měst, dopravních uzlů a bohužel také statisíce zabitých, raněných nebo přesídlovaných lidí. Kdyby výroba mohla probíhat nerušeně. Nemluvě o skutečnosti, že nemálo tanků a letadel stálo více či méně nepoužitelných kvůli nedostatku paliva nebo některých dílů. Asi ani nemusíme hovořit o nedostatku zdrojů na dostatečný výcvik. Nebo také o množství letadel, pilotů, paliva, pozemního personálu, protileteckého dělostřelectva a munice, nasměrovaného proti tomuto bombardování. Nejen nasměrovaného, ale také „spotřebovaného" v boji proti stále silnějším bombardovacím svazům.

Také v Japonsku bombardování v nemalé míře omezilo výrobu zbraní, které mohly být vrženy proti americkým vojskům a nepochybně ovlivnilo i výcvikové možnosti nových vojáků. Přestože by větší japonské možnosti pravděpodobně nezměnily výsledek války, evidentně by se nepříjemně navýšily ztráty amerických jednotek.

Německé a japonské snahy o bombardování. Neexistence činu nezakrývá skutečný záměr.

Třetí a podle mého názoru nejpodstatnější fakt. Na „kdyby" se v historii nehraje, ale je potřeba pochopit záměry Japonska a Německa.

Začněme hned od začátku války. Kdyby Německo v roce 1940-1941 mělo flotilu tisíce těžkých čtyřmotorových bombardérů, asi by Luftwaffe nebombardovala Londýn desítkami maximálně stovkami dvoumotorovými bombardéry hlavně He-111. Účinky takových náletů na britská města by byly podstatně dramatičtější.

Kromě bombardování zde byl od začátku války pokus o námořní blokádu Británie hlavně pomocí ponorek a letectva. V případě, že by se blokáda nedej bože vydařila a zahynuly by následkem podvýživy desetitisíce civilistů, nepředpokládám velkou empatii německých vůdců, kromě politování typu jak „Churchill raději mučil své obyvatelstvo hlady, než aby se přijal mírumilovné německé návrhy".

Podobně se můžeme dívat na pozdější bombardování Londýna pomocí letounových střel V1 a balistických raket V2. Přestože to mohlo být prezentováno německým vedením jako odplata za spojenecká bombardování, co částečně i bylo, hlavní snahou opět bylo podlomit morálku obyvatelstva a pokusit se pomocí šoku z nových „nezastavitelných“ zbraní přivést spojence k jednacímu stolu. Myslíte si, že by německému velení upřímně „vadilo“, kdyby V1 a V2 byly účinnější, než byly ve skutečnosti a vyhladily by třeba 20-30 procent obyvatel Londýna? Kdyby byly k dispozici V1 již dejme tomu už v roce 1941-1942, nejsou pochybnosti o jejich použití právě proti Londýnu.

USA byly za oceánem v podstatně větším bezpečí, nicméně probíhaly četné německé i japonské projekty, které se měly pokusit zasáhnout USA. Německé projekty jako Amerika Bomber, mezikontinentální rakety, ponorkové balistické rakety a bombardování USA pomocí ponorek se nepodařilo dotáhnout a nebyly uskutečněny.

Naproti tomu se některé japonské projekty se dočkaly praktických pokusů. Japonská ponorka I-25 vypustila hydroplán Yokosuka E14Y, který svrhl zápalné bomby na lesy v Oregonu v naději na způsobení rozsáhlých požárů, které se ale nerozšířily. Japonsko dále vypustilo podle japonských archívů přibližně 9 300 balónových bomb Fu-Go s výbušninami směrem na USA, z nich několik způsobilo malé škody, naneštěstí 6 civilistů v Oregonu zahynulo při výbuchu jedné z nich. Japonská jednotka 731 experimentovala s biologickými zbraněmi a plánovala operaci Cherry Blossoms at Night, která měla zahrnovat vypuštění nakaženého hmyzu nad Kalifornií, operace nebyla uskutečněna.

Je úplně nepochybné, že **kdyby** Německo a Japonsko **disponovalo prostředky** pro rozsáhlé až strategické bombardování USA, neváhali by je použít a zaměřili by se na velké aglomerace, jako New York či Los Angeles, nikoli na odlehlé cíle. Výše uvedené japonské pokusy, jakkoliv neperspektivní a technicky omezené, dost jasně svědčí o jejich ochotě útočit na civilisty bez zábran.

Při zkoumání záměrů se nemusíme omezovat jen na období 1944 a 1945, kdy už na Německo a Japonsko padaly americké bomby. Při agresivní strategii obou mocností Osy lze předpokládat, že by prostředky strategického bombardování použili s veškerou rozhodností brzy po vstupu USA do války, aby oslabily jejich odhodlání. Kdyby takové prostředky měly.

Text nehledá „ospravedlnění“ zabití statisíců civilistů, ale analyzuje míru nezbytnosti těchto rozhodnutí v kontextu totální války. Japonsko, lépe řečeno jeho vojenské a politické špičky, neměli problém obětovat statisíce civilistů v Číně, jinde v Asii nebo i vlastních civilistů, ani ztratit v bezvýchodných či sebevražedných bojích statisíce svých vojáků. Je proto trochu zvláštní kritizovat USA, že zabíjeli japonské občany, když samo japonské vedení je nemělo problém obětovat.

Současné etické úvahy musí zohlednit realitu dané doby, kdy obě strany považovaly strategické bombardování s velkými ztrátami civilistů za standardní součást totální války. Není překvapivé, že úroveň zábran byla i na straně USA z dnešního pohledu hodně nízko.

Závěr k části o charakteru války

Jak uzavřít tuto část? Válka proti Japonsku byla dostatečně krutá už před srpnem 1945, stála mnoho životů a případná perspektiva vylodění se na hlavních ostrovech byla ještě pesimističtější. Žádnou kouzelnou hůlku USA neměly. Že by sovětská operace v Mandžusku a Číně, třebaže byla extrémně úspěšná, mohla nějak záhadně přesvědčit Japonce o bezpodmínečné kapitulaci na domácích ostrovech, o tom mohli přemýšlet jen někteří kliničtí optimisté.

Ochota americké veřejnosti pokračovat ve válce za oceánem nebyla nekonečná. Proto bylo logické, že USA použily jakoukoliv možnost, aby tuto válku ukončili, pokud možno co nejrychleji a s co nejmenšími ztrátami **vlastních** vojáků. Může se nám to nelíbit, ale lidštější je režim, který raději šetří životy vlastních vojáků na úkor protivníkových vojáků a civilistů než režim, který pošle bez váhání na jistou smrt své vlastní vojáky a civilisty.

Dlužno poznamenat, celá tato dlouhá část je jen jakousi preambulí pro hlavní část. Tou je pochopení nutnosti nebo nenutnosti použití jaderných zbraní skrz možné alternativní scénáře. Cesta to bude nelehká a chmurná.

Alternativní reality bez Hirošimy a Nagasaki

Napřed musíme odpovědět na očividnou otázku. Byla možné **neshodit** atomové pumy na Hirošimu a Nagasaki? Jednoznačně to možné bylo a potenciálních příčin bylo mnoho.

Musela být atomová puma včas k dispozici?

V prvé řadě vůbec nemuselo dojít ke spuštění celého gigantického projektu Manhattan. Zdaleka neexistovalo všeobecné společenské nadšení typu „pojďme do toho“. Celá vědecká základna okolo možnosti zkonstruování jaderných zbraní se v roce 1941 a začátkem roku 1942 nacházela ve velmi teoretické a neprověřené rovině. S experimenty v mikroskopickém měřítku, na hraně, nebo spíše za hranou znalostí tehdejší vědy a neznámými technickými či technologickými výzvami. Přitom to bylo v době probíhající války, kdy bylo potřeba mobilizovat obrovské zdroje na výrobu již existujících zbraní a jejich zdokonalování, u kterých byl výsledek lépe předvídatelný. Šlo tehdy o velice riskantní, drahé a složité politické rozhodnutí, kterému pomohla poměrně unikátní situace, v jaké se USA nacházely. USA si mohly dovolit vydělit gigantické zdroje na možnou slepou uličku a množství světových špičkových vědců, obávajících se případného vítězství Německa tehdy ochotně spolupracovalo na tomto projektu.

Lze to k něčemu přirovnat? Možná k situaci v hypotetické neexistující minulosti, kdy jsme zjistili, že existuje chemická reakce velmi rychlého hoření, zjištěná na miligramech nějaké prvotní substance, netušíme, jak vyrobit tento střelný prach v potřebné kvalitě a to ještě v dostatečném množství, nemáme dostatečně rozvinutou metalurgii vysoce pevných ocelí, máme jen nejasné tušení, jak by mohl fungovat kanón, ještě nikdo nevyrobil ani pušku, ale už spustíme megaprojekt na výrobu velkorážových dalekonosných kanónů v horizontu několika let. Asi by taková představa znělo šíleně. Nicméně to ukazuje, jak velká byla v dané době důvěra ve vědu. Svou roli hrály také obavy, že atomovou bombu může vyrobit i Německo.

Samotné spuštění projektu Manhattan a přítomnost vědeckých špiček vůbec nezaručovaly úspěšný výsledek, který by přišel včas. Zařízení vůbec nemuselo fungovat a nedalo se vyzkoušet postupnými kroky v menších měřítcích, způsobem malička bomba, větší bomba,

velká bomba. Projekt se mnohokrát dostal do těžkostí, ve kterých nebylo jasné, jak pokračovat. Jedna z takových situací nastala například v červenci 1944, kdy se při pokusech s prvními gramy plutonia definitivně potvrdilo, že „puškové“ schéma, navrhované pro uranovou bombu, nebude s plutoniem fungovat.

Situace vypadala to následovně. Možná bude k dispozici včas dostatek plutonia, ale nevědělo se, jak z něj udělat funkční bombu. Puškové schéma uranové bomby mělo dobré teoretické předpoklady, aby fungovalo, ale nevědělo se, kdy bude k dispozici dostatek obohaceného uranu.

Na alternativním implozivním schématu pro plutoniovou bombu se sice pracovalo cca od jara 1943, přesto se ještě na podzim 1944 stále nedařilo ani pokusně dostatečně symetricky stlačit dutou kouli.

Celý obrovský projekt nemusel uspět (kromě již funkčního reaktoru), v srpnu 1945 nemusela být ještě žádná atomová bomba k dispozici, anebo mohla být k jen jedna, jak po Hirošimě část japonského velení chybně předpokládala. Nemluvě o variantě, že by jedna z pum selhala.

Odložme tuto alternativu jako neuskutečněnou a vraťme se ke skutečné situaci, kdy 2 bomby v srpnu 1945 existují. Existuje jeden jaderný scénář, kde by nedošlo ke shození bomb na město.

Bombardování na efekt nebo politické rozhodnutí

Z vojenského hlediska si lze teoreticky představit možnost, že by nakonec zvítězila úvaha o provedení demonstračního shození bomby někde, kde by způsobila jen malé škody na životech. Navrhovali to i někteří z vědců, pracující na projektu Manhattan, jako Leo Szilard. Shodit bombu s předchozím upozorněním Japonského velení třeba pár kilometrů od pobřeží ale stále v dohledu, doufaje v tom, že by masivní hřib japonské velení dostatečně vystrašil. Nebo někde v málo osídlením vnitrozemí Japonska, kde by si mohli Japonci prohlédnout rozsah škod.

Problém je, že demonstrační nálety mají naději na úspěch, pokud je bomb k dispozici dostatek. Politickou situaci, která by nastala, kdyby USA shodili své jediné dvě bomby na

efekt a Japonsko by se ani tak nevzdalo, je obtížné si vůbec představit. Proto byla neochota velení armády a prezidenta provést bombardování na efekt naprosto oprávněná.

Po prvním shozu je pravděpodobné, že si protivník pomyslí: „mají jen jednu“. Až druhé nebo třetí bombardování na efekt začne mít nějaký větší účinek a poté je možno dát ultimátum, že teď už opravdu začneme ničit města jedno po druhém. Bohužel při japonské zarputilosti v dané době lze i tak očekávat, že by minimálně jedno město muselo být zničeno. Realisticky počítaje, Američané by museli mít k dispozici řekněme alespoň 10-12 bomb, které v srpnu neměli. Neměli by je ani do konce roku 1945.

Co je horší, ani v případě bombardování na efekt, které by dostatečně zapůsobilo na císaře, by nebylo možno vyloučit úspěšný vojenský puč skupin, které byly proti kapitulaci.

Ve světle gigantického válečného úsilí a spotřebovaných zdrojů si lze jen velmi hypoteticky představit situaci, kdyby atomové pumy politickým rozhodnutím Trumana nebo případného jiného prezidenta USA nakonec nebyly použity. Takto věci opravdu nefungují a dříve nebo později by někdo byl povolán minimálně k politické zodpovědnosti, proč nebyla použita draze vyvinutá zbraň a musely třeba zemřít další přinejmenším desetitisíce amerických vojáků.

Existovaly ještě tři další faktory, které musíme vzít v úvahu.

Nesouhlas námořnictva s invazí

Admirál King, vrchní velitel námořnictva, rozhodně nesouhlasil s plánem operace Downfall, protože považoval ztráty za nepřijatelné. Dokumenty to potvrzují: například v „Minutes of the Joint Chiefs of Staff“ z června 1945 King argumentoval, že blokáda a letecké útoky by mohly Japonsko donutit ke kapitulaci bez pozemní invaze. Tím samozřejmě není řečeno, že byl aktivním zastáncem použití jaderných zbraní. King a Nimitz měli silný vliv v Joint Chiefs of Staff, a pokud by Truman zamítl atomový útok, jejich strategie by pravděpodobně alespoň na nějaký čas převážila nad MacArthurovou vizí invaze.

Situace v okupované Japonskem Asii

Dalším důvodem pro co nejrychlejší ukončení války, i když poněkud vedlejším z pohledu USA, byla humanitární situace na územích, ještě okupovaným Japonskem. Japonské

impérium stále okupovalo rozsáhlá území v jihovýchodní Asii, včetně Koreje, Tchaj-wanu, části Indočíny, Malajsie, Indonésie, Filipín, Barmy a dalších oblastí.

Docházelo zde k masový popravám a represím, nuceným a otrockým pracím, nedostatku potravin a hladomorům, vyvolané ničením infrastruktury, konfiskacemi a válkou, sexuální otroctví. Byly i případy masakrů a odvet, během stahování japonských sil (např. masakr v Manile 1945, kdy japonská armáda zmasakrovala desítky tisíc civilistů), podobné se dalo očekávat i jinde.

Dostupných dokumentů o této otázce je bohužel málo, existuje například studie historika R. J. Rummela o "democidě" na okupovaných územích.

Domácí situace v Japonsku

Jak uvádí Richard Frank v epizodě "Downfall - Why Japan Surrendered", japonské dokumenty ukazují, že v létě 1945 bylo Japonsko na pokraji vnitřního kolapsu. Zdá a kdy by případný kolaps nastal nelze spolehlivě určit, nicméně existovalo několik faktorů, které mohly vést k revoluci nebo dokonce občanské válce

Námořní blokáda a bombardování ničily infrastrukturu, potraviny a zásoby se nedostávaly k civilistům, kritický nedostatek paliva ovlivňoval schopnosti armády. Hrozil dokonce rozpad centrální kontroly. Pokud by krize pokračovala, místní vůdci a vojenské jednotky by mohli začít jednat nezávisle na Tokiu.

Naproti tomu v armádě existovala silná ultranacionalistická frakce, která odmítala kapitulaci za jakýchkoliv podmínek. Pokus o převrat (Kjúdžó incident, 14.–15. srpna 1945) ukázal, že někteří důstojníci se snažili zabránit Hirohitově kapitulaci, tj. byli ochotni se postavit samotnému císaři. Právě shození atomových bomb poskytlo císaři vítanou záminku, že kapitulace není nějakým projevem slabostí při „běžné válce“, ale důsledek neporazitelné „božské“ (nebo pekelné, jak chcete), zbraně. Bez atomového bombardování by vnitřní politická situace mohla být méně jasná, což by ztížilo Hirohitovu možnost kapitulovat bez hrozby svržení.

Sovětské obviňování USA, že bombu shodili v prvé řadě proto, aby zastrašili budoucí protivníky (tedy SSSR), je absurdní. Pro USA to zcela jistě užitečný vedlejší nebo paralelní efekt, ale nebyl primární. Velmi obrazně řečeno, když jsem zastřelil vlky, kteří mi trhali

ovce, a přitom jsem vystrašil zloděje, který se chystal vykrást můj dům a celou akci pozoroval, těžko mně může obvinit, že jsem střílel hlavně kvůli němu, abych mu ukázal, jak mám účinnou pušku.

Nejaderné scénáře

Konečně jsme se vymotali i z této odbočky o některých možných či nemožných důvodech nepoužití jaderných zbraní. Dostáváme se ke scénářům, k možnostem jiného průběhu války, kdyby v alternativní minulosti atomové pumy nebyly použity. Hypoteticky možných scénářů je opravdu mnoho.

Abych nebyl označen za chorobného pesimistu, začnu tím nejoptimističtějším.

Prostá kapitulace okolo 15. srpna 1945 a faktor sovětské ofenzívy

V tomto optimistické scénáři předpokládejme, že by císař, po sovětské ofenzivě ještě více si uvědomuje bezvýchodnost postavení Japonska, dokázal i bez shození atomových pum prosadit svůj akt kapitulace hned 15.srpna nebo třeba o pár dnů později a při tom by nebyl odstraněn ve vojenském puči.

Analýzu vlivu shození atomových pum (6. a 9. srpna 1945) na kapitulaci komplikuje určité časové prolínání se s úspěšnou sovětskou ofenzivou v Mandžusku. Ta začala v noci z 8. na 9. srpna 1945 a zhruba 15.8 - 16.8. bylo dovršeno obklíčení japonské armády. De-jure kapitulace nastala po rozhlasovém projevu císaře 15.8.1945, který byl ovšem nahrán ještě den předem.

Faktor sovětské ofenzívy do Mandžuska

Na téma, zda bylo pro rozhodnutí o kapitulaci rozhodující shození atomových pum nebo sovětská invaze do Mandžuska se vedou již celá desetiletí polemiky a můj text si rozhodně nedělá ambice tento spor rozsoudit. Nicméně je vhodné přivést fakta, na jejichž základě si mohou čtenáři udělat své závěry.

Mnoho pro-sovětských propagandistů se v protlačování „rozhodujícího faktoru“, nebo konečného faktoru sovětské ofenzívy upírá na kratičké období cca 6.-15.srpna 1945. A předtím nebylo nic? Jen tak Japonsko přišlo do stavu, že bylo poraženo v Mandžusku a bylo na hraně kapitulace? Nebylo to americké námořnictvo, které od konce roku 1941 v mnoha gigantických námořních bitvách porazilo a zničilo velké, japonské námořnictvo? Nebylo to americké námořnictvo, mimo jiného ponorky, které dusilo Japonsko námořní blokádou včetně možnosti posilovat a zásobovat vojska v Číně? Americké bombardovací letectvo, které od června 1944 ničilo infrastrukturu, průmysl i japonská města? Americká námořní pěchota, která zničila Japonská vojska v krvavých bitvách na ostrovech až do Okinawy? Jak ukazují dokumenty, vysoké japonské vedení začalo diskutovat o možnosti kapitulace již na jaře 1945, kdy se sovětská účast na válce proti Japonsku blížila k nule.

Co to znamená? Do stavu, kdy bylo Japonsko zralé na kapitulaci, jej dostali USA, ne SSSR. I kdyby nastal tento optimistický scénář a nějakou poslední kapku představovala právě a jedině sovětská ofenzíva, byla by to obrazně řečeno jen jedna poslední kapka, ne ta ohromná řeka americké vojenské síly, která složila Japonsko na kolena. Jakákoliv sovětská ofenzíva v Číně bez celé velké a dlouhé války v Pacifiku by byla jistě nepříjemnou událostí, ale nijak by Japonsko na kolena nesložila. Nehledě na skutečnost, jak silná by mohla být japonská vojska v Mandžusku bez prohrané války v Pacifiku, zda by už náhodou nebyla Japonci obsazena celá Čína.

Otočme si situaci naopak, jen taková zábavná vložka. Představme si hypoteticky, že by se USA nevylodili v dubnu 1944 v Normandii, nijak se neúčastnili ve dlouhé válce proti Německu, válčili by si jen v Pacifiku. Až někdy v dubnu 1945, kdy už by hypoteticky sovětská vojska rozbila velkou část německé armády a stála s velkou převahou u Odry, by se US vojska vylodili a bleskovou šestidenní operací by dobyli … Itálii. Bez nějaké šance na brzké pokračování přes Alpy a Francii na Německo. Načež by se Německo, kde už některé skupiny přemýšlely o kapitulaci, vzdalo. No a USA by tvrdili, že právě jejich invaze do Itálie byla reálnou příčinou kapitulace Německa.

Argumenty pro sovětskou ofenzivu

Jaké argumenty jsou **pro** tuto poslední kapku ze sovětské strany? Jedním z důležitých je, že do srpna 1945 Japonci (asi trochu naivně) doufali, že by Moskva mohla zprostředkovat

přijatelné mírové podmínky se spojenci. Tato naděje se začátkem sovětské operace padla a mohlo do nalomit morálku císaře a velení armády.

Za druhé bylo sovětské vítězství bleskové a drtivé. Sověti během několika dní obsadili Mandžusko a rozvrátili japonskou Kuantungskou armádu. To mělo obrovský psychologický dopad a mělo ukázat Japonsku, že proti sovětské armádě se schopností hloubkové mechanizované operace nemají žádnou šanci.

Jako další argument bylo občas používáno, že Japonsko přišlo v Mandžusku o velkou pozemní armádu, která tak nemohla být použita asi na obranu Japonska, přišlo o zdroje surovin a velké území.

Pochopitelně se také uvádí, že císař a některé další skupiny již byly před začátkem sovětské ofenzívy dostatečně nakloněn kapitulaci, a právě tato se logicky stalo poslední kapkou, kdy padly veškeré naděje.

Argumenty proti sovětské verzi a co ubírá na pravděpodobnost tomuto pohledu?

Výše uvedené argumenty mají své místo v historii, nicméně při bližším zavání lehkou účelovostí. Už tím, že tiše zametají pod koberec všechny roky války v Pacifiku, jak už jsem psal výše.

Protiargumenty proti sovětské verzi jsou však neméně silné. Když opět zahodíme vše předtím, první puma dopadla na Hirošimu 6. srpna, ještě před sovětskou ofenzivou a významně posílila úvahy o kapitulaci, přitom jednou z podstatných témat úvah a sporů bylo, zda mají USA jen jednu takovou pumu nebo hodně.

Zatímco sovětská invaze mohla být Japonskou stranou víceméně očekávána, shození atomové pumy a její účinky znamenalo šok a strategické překvapení. Objevila se nová zbraň, proti které Japonsko nemělo obranu.

To není vše. Jakkoliv byla ztráta Mandžuska a armády nacházející se tam bolestivá, Mandžusko nebyla žádná bájná „pevnost Alpy“, kam mohla Japonská armáda i s civilisty z Japonska ustoupit a bránit se tam další roky. Ani mandžuská armáda nemohla přispěchat na obranu Japonska. Neměla se tam jak dostat.

Co se v sovětské verzi nepříliš uvádí je skutečnost, že se v realitě sice poražené, obklíčené ale stále bojeschopné japonské jednotky vzdaly až na základě kapitulace, nikoliv proto, že by byly zcela zničeny. Před kapitulací Japonska se sovětům vzdalo cca 41 tisíc japonských vojáků. Po oficiální kapitulaci, která byla podepsána 15. srpna 1945, se vzdalo dalších přibližně 598 tisíc vojáků. Kdyby nedostali rozkaz, mohly ještě Japonci svým sebevražedným způsobem sovětská vojska poněkud potrápit. Ještě důležitější je, jakkoliv triumfálně postupující a jakkoliv silná sovětská mechanizovaná vojska jaksi neměla čím v této velké mase přeplavat moře, vylodit se na hlavních japonských ostrovech a rozdrtit Japonsko na pásech tanků. Rozsah pozdějšího vylodění na Kurilských ostrovech byl podstatně menší a Japonci kladli podstatně menší odpor, než by tomu bylo na hlavních ostrovech, zvláště když vylodění nastala až po kapitulaci.

Za druhé. V řadách japonského vojenského velení by byl podstatně větší odpor vůči kapitulaci, než tomu bylo v realitě, když bylo Japonsko netknuté až na sice kruté ale „jen“ konvenční bombardování a námořní blokádu. Japonské velení si mohlo oprávněně klást otázku, zda spojenci budou ochotni jít do krvavé lázně po vylodění se na hlavních ostrovech.

Skrytý problém optimistického scénáře

Přes to všechno dejme tomu, že by tento radostný scénář nastal. V jeho zdánlivé jednoduchosti a průzračnosti je ale ukryt jeden ďábel. Ten se nejmenuje nijak jinak než Stalin.

Bez americké demonstrace moci a ukázce ochoty použít jaderné zbraně by sovětské politické vedení (rovná se v podstatě Stalin) „jasně vidělo“ a názorně prezentovalo, že Japonsko kapitulovalo jedině v důsledku sovětského rozdrcení pozemních sil v Mandžusku. Žádné nějaké (podle sovětů) „zbytečné“ námořní boje, bombardování, ba ani obsazení Okinawy, to vše celé roky přece nedokázalo přinutit Japonce ke kapitulaci. Až hrdinná sovětská armáda, která je rozdrtila v Mandžusku, přiměla císaře ke kapitulaci. Nic jiného (podle sovětů)!

Ze sovětského pohledu, proč by teda mělo Japonsko kapitulovat do rukou Američanů a ti získat všechny hlavní ostrovy? Ne, hrdinný sovětský lid, který tak trpěl ve válce proti Německu a teď úplně sám rozdrtil japonská vojska si zaslouží podstatně větší podíl na

kořisti. Připadá vám to přitažené za vlasy? Ani ne. Stalin s radostí ignoroval většinu dohod o nějakých demokratických uspořádáních v Evropě, například v Polsku. A teď by se mu otevřela šance na něco podobného, co se podařilo ve Vietnamu a Koreji (rozdělení na sever a jih) také v Japonsku. Třeba jen jeden ostrov navíc. Například takové Hokkaidó. Nebo polovina Hokkaidó. Malý kousek socialistického Japonska a dobrý nástupní prostor pro další expanzi.

Bezpochyby byla námořní moc Sovětského svazu v Pacifiku byla v porovnání s USA takřka nulová a americké námořnictvo a letectvo by přes Japonské moře nepustilo žádnou sovětskou loď, a ještě by v případě potřeby zbombardovalo do doby kamenné celé sovětské východní pobřeží. Ale Stalin měl mnoho jiných možností, jak udělat západním spojencům nepříjemnosti a tlačit na své požadavky.

Zvláště to platí v situaci, kdyby USA prokázaly svou slabost díky neschopnosti nebo neochotě použít novou zbraň, kterou tak usilovně vyvíjely. Když ji nepoužily v době války na bojující Japonsko, na nepřítele, použijí ji snad v Evropě proti ještě tak trochu spojenci?

Čestně řečeno, je zde mnoho neznámých a nevíme, jak by Stalin využil „sovětské vítězství“ nad Japonskem. Je ale téměř nepochybné, že by to nezůstalo bez povšimnutí.

Závěr ke scénáři

Tento optimistický scénář nemůže úplně vyloučit. Mohlo se to stát? Mohlo. I zázraky se někdy stávají. Na druhé straně i takový zázrak by pravděpodobně měl negativní vliv na poválečné upořádání, na situaci nového Japonska a rozložení sil v Pacifiku. Míra negativního vlivu je ovšem těžko předvídatelná.

Absolutním příznivcům tohoto scénáře je potřeba říct, že pokud jsme my ochotni připustit jeho existenci, musí být i oni ochotni připustit pravděpodobnost dalších, méně optimistických scénářů.

Ještě několik měsíců konvenčního bombardování

Existuje další, trochu cynicky řečeno, relativně optimistický scénář. Byl by 15., 16., nebo i 20. srpen. Kromě nepříjemné porážky v Mandžusku, kde by Japonští vojáci stále ještě

hrdinně bojovali věrni svému kodexu beznadějný boj v obklíčení. se přece nestalo nic více tragického pro Japonsko, než „normálně“. Gigantické vylodění na Kjúšú, operace Olympic, bylo plánováno až na listopad 1945, tj, situace byla na pacifické frontě beze změny. Císař váhá co dále, vědomý si situace v armádním velení, kde podpora kapitulace není valná. Rozumnější bude vyčkat, jak se věci vyvinou.

Do té doby by snad armáda USA nečinně seděla na základnách v Pacifiku a flotily znuděně křižovaly okolo Japonska? To v žádném případě. Po celou tu dobu by pokračovala nejen námořní blokáda, ale také konvenční bombardování japonské průmyslové základny, přístavů, měst a také logistiky hlavně okolo plánované oblasti vylodění. Možná by byla snesena ze světa nebo značně poničena masivními nálety i ona Hirošima, Nagasaki a další města.

Ovšem s podstatným rozdílem vůči tomu, co bylo doposud. Skutečnost by byla pro Japonsko mnohem horší.

Obsazení Okinawy a intenzita bombardovací kampaně

Ohledně pokračovaní bombardovacích náletů je potřeba uvést často opomíjená fakta. Do obsazení Okinawy probíhalo bombardování převážně z Mariánských ostrovů. B-29 tak musely překonat pro dosažení například Hirošimy vzdálenost až 2600 kilometrů jedním směrem, co byla v dané době pro pístový letoun naložený bombami dost velká vzdálenost. To zvyšovalo nejen dobu letu a omezovalo možnou intenzitu náletů, ale také rostlo opotřebení a riziko poruch. Přes 400 bombardérů bylo z různých příčin ztraceno.

Po dobytí Okinawy se vzdálenost například k Hirošimě zkrátila na 950 kilometrů, vzdálenost do středu Kjúšú z cca 2560 na 700 km. Intenzita bombardování by vzrostla nejen díky zkrácení vzdálenosti. Bylo plánováno přisunout dalších až 2000 bombardérů B-29 a také vývojově starších B-17 a B-24 s kratším doletem pro cíle hlavně na Kjúšú.

Na to byla potřebná letištní síť. Počítalo s tím americké velení? Rozhodně ano. Například Letiště Kadena bylo plně operační pro bombardéry do 9. dubna, do srpna přidána další dráha a rozšířena pro B-29. První B-29 dorazily na Okinawu 8.srpna 1945. Celkově byla do srpna 1945 zahájena výstavba nebo rozšíření 15-20 letišť s plánovaným dokončením na

podzim téhož roku (pravděpodobně v různých termínech). V srpnu 1945 pracovalo na výstavbě a rozšíření letišť přes 87 tisíc příslušníků US Army engineers.

Například historici jako Richard Frank v „Downfall“ (1999) citují LeMaye, podle kterého by bombardování pokračovalo v takovém měřítku, že by Japonsko bylo „zničeno“ i bez invaze a použití atomové bomby. Samozřejmě nemusíme brát slova LeMaye, velitele XXI Bomber Command a později US Army Air Forces v Pacifiku, známého svými krutými výroky, jako nějakou zaručenou pravdu. Nicméně by ve výsledku bylo bombardování Japonska v dalších měsících násobně intenzivnější, než do 15. srpna 1945.

Mohlo se tedy teoreticky klidně stát, že ve světle ještě intenzivnějšího ničení, kterému by už slábnoucí protivzdušná obrana Japonska mohla stále méně a méně bránit, při námořní blokádě, která způsobila miznoucí zásoby pohonných hmot i dalších surovin, nedostatku potravin (který už nastal), evidentně se chystajícímu vylodění Američanů, dokončené porážky v Číně, sovětských vojsk chystajících se na Američany dodaných vyloďovacích plavidlech na Kurilské ostrovy a na Hokkaidó (ano, dodávky lodí byly a počítalo se s nimi pro sovětskou roli v operaci Olympic), při těchto všech ranách osudu by prostě císařovi přetekla trpělivost a někdy koncem října nebo v listopadu tak či tak ohlásil kapitulaci, podobně jako to učinil v reálné historii 15.8., ještě před vyloděním, jehož datum pravděpodobně neznal.

Pravděpodobný výsledek „odložené“ kapitulace

Nemusíme si dělat iluze, kolik životů japonských civilistů by stály další měsíc či dva vzdušné války nad Japonskem, a to i při paralelním bombardování zcela vojenských cílů. Docela klidně by mohly i násobně převýšit počty obětí atomového bombardování Hirošimy a Nagasaki. K tomu připočtěme další stovky japonských i amerických letců (co je samozřejmě hrstka v porovnání se ztrátami civilistů), námořníky v dalších potopených a poškozených lodích a možná i množství zajatců v Japonsku, kteří by nepřežili zajetí z různých důvodů. Přidejme další i pravděpodobné i statisíce obětí v okupovaných zemích Asie.

Je to vše? Nikoliv. Ani v tomto scénáři nelze úplně vyloučit větší požadavky Stalina. Díky delšímu času na přípravu by se zvětšila i možnost omezeného překvapivého vylodění se sovětských vojsk na Hokkaidó, klidně i s velkými ztrátami jen proto, aby přítomností svých vojáků posílili své požadavky na minimálně část toho ostrova.

Jinak řečeno, konečný součet by vůbec nemusel být ve prospěch nejaderné varianty. S prodloužením války o další měsíce by i bez vylodění byl počet obětí s vysokou pravděpodobností značně vyšší. Jak jsme napsali výše, velení námořnictva nesouhlasilo s invazí, co dává o něco větší pravděpodobnost uvedenému scénáři v neprospěch invazních.

Popusťme uzdu fantazii a přejděme k „neinvazním“ hypotetickým variantám.

Perspektivy pokračování války jen pomocí blokády

Proč jsem zahrnul mezi hypotetické scénáře taky dlouhodobou blokádu? Z dnešního povrchního pohledu zdá, že byly jen tři možnosti: nějaká poměrně rychlá kapitulace (výše), shození atomových bomb nebo invaze. Při bližším zkoumání si uvědomíme, že varianta blokády byla poměrně logickou volbou.

V prví řadě již námořní blokáda Japonska úspěšně probíhala. Za druhé velení námořnictva nesouhlasilo s invazí. Při invazi se očekávaly velké ztráty nejen na Japonské straně, ale také na americké. Například studie americké armády z roku 1945 odhadovaly 500 tisíc až 1 milion amerických obětí. Po všech bojích a ztrátách v Evropě i Pacifiku by logicky rostla nechuť vojáků padnout při dobíjení již izolovaného ostrova. Existuje například svědectví přeživšího veterána vylodění v Normandii, který nevěřil, že vylodění v Japonsku přežije. Podobně nerostlo nadšení i civilistů ztrácet své syny a otce v takové válce. Ve světle hrozivých civilních ztrát jako tomu například při náletu na Tokio mohl také narůst odpor k pokračování masového bombardování,

Všechny výše uvedené objektivní i subjektivní faktory by nakonec mohly vést k rozhodnutí, které bylo díky poloze Japonska logické. Neuskutečnit invazi a donutit Japonsko kapitulovat pomocí časově delší blokády, ale s řádově menšími ztrátami amerických životů než invaze.

Na samotnou blokádu by přitom postačovala jen určitá část tehdejších aktuálních námořních a leteckých sil USA. Díky neexistenci hlavních japonských námořních sil by tyto mohly operovat v menších skupinách, a tak lépe pokrýt plochu okolo Japonska. Účastnit by se mohly také ponorky, a kromě námořního letectva také letectvo, operující z Okinawy, Koreje, Číny a možná i dalších zemí. V dobách radaru a letectva by nemuselo blokádou proniknout téměř nic. Kdyby i nějaká loď nebo ponorka přece jen proklouzla, kdo by Japoncům prodal cokoliv, když všechny okolní země kromě SSSR měly v čerstvé paměti japonskou okupací?

Je to vše? Ne. Blokáda by nepochybně zahrnovala i pokračující letecký průzkum a občasné bombardování čehokoliv, co by připomínalo vojensko-průmyslový komplex, větší přístav, stavbu lodí, či jiné vojenské objekty. Takovou blokádu by z vojenského a ekonomického hlediska mohly USA teoreticky držel i mnoho let.

Má scénář „pouze blokáda“ přece jen nějaké záludnosti?

Jak bylo uvedeno výše, Japonsko se v roce 1945 již dostávalo na hranu hladomoru. Totální nedostatek pohonných hmot a dalších surovin by dále komplikoval dopravu, rekonstrukci narušené výrobní i občanské infrastruktury. Hlad, choroby, nedostatek lékařské péče, nástrojů a předmětů denní potřeby mohly zabít mnohonásobek civilistů než atomové bombardování, a to i při nadstandardní japonské disciplíně a odolnosti. Nelze vyloučit ani rozsáhlé občanské nepokoje, nebo občanskou válku, jak bylo uvedeno výše. Pokud by nakonec Japonsko po mnoha měsících nebo i letech kapitulovalo, ve výsledku by toto „humánní“ nepoužití jaderných zbraní mohlo znamenat daleko větší množství civilních obětí.

Pesimistické varianty blokády

Je kapitulace po nějaké historicky nepříliš dlouhé době jedinou variantou, jak mohla blokáda skončit? Nikoliv. Existují i jiné možné varianty.

Japonsko by se vůbec nemuselo zhroutit ani po hladomoru, ani po občanské válce, která by ostatně nemusela nastat. Pěstování rýže tehdy závislé především na lidské práci a ohýbat záda po kolena v bahnité vodě měl v té době kdo.

Po nějakém čase by houževnatí přeživší Japonci stabilizovali situaci za využití existujících zdrojů. Život by mnohde fungoval starším primitivnějším způsobem, zbývající kovy by se neplýtvaly na stavbu velkých válečných lodí, které měly i tak perspektivu rychle skončit na mořském dně, ale na užitečnější a trvalejší věci.

Mohl by vzniknout izolovaný ostrovní stát, trpělivě čekající na změnu poměru sil nebo politické situace.

Žádná blokáda není nekonečně dlouho dokonale neproniknutelná

Je třeba si uvědomit, že by Japonci vůbec neseděli tiše na zablokovaných ostrovech, smířeni s osudem. Nouze a vůle plodí velkou vynalézavost, to vše spolu s japonskou trpělivostí.

Činnost Japonců proti blokádě by se logicky zaměřila především na rušivé překvapivé útoky proti americkým lodím, pokusy o nepozorované proniknutí blokádou a třetím bodem strategií by bylo najít buď spojence, nebo někoho, kdo by byl ochoten provádět s Japonci obchodní výměnu.

Lze s dostatečnou mírou jistoty předpokládat, že s přibývajícím časem by se nacházelo více a více subjektů ochotných pomoci propašovávat do Japonska zboží, suroviny i technologie. Zcela nepřekvapivě by mohlo jít o Sovětský svaz a komunistickou Čínu, kteří sice netrpěli nijakou láskou k Japonsku, ale každá příležitost k podkopání politiky USA by byla dobrá s případným bonusem v podobě pokusu přivedení Japonska do socialistického tábora nebo alespoň rozdělení obyvatelstva v tomto směru.

Dalším důležitým faktorem, který by mohl hrát ve prospěch Japonska je, že čas zaceluje rány a poněkud zamlžuje historickou paměť. Obrázky hladovějících japonských dětí i na kost vychrtlých umírajících lidí by postupně více a více roky masírovaly americkou veřejnost. Pokud by Japonsko stále nekapitulovalo a přes oběti blokádu přežívalo, stále více by se ozývaly hlasy, zda to má vůbec smysl. Proč donekonečna držet nemalé množství sil okolo Japonska, zda není lepší utrácet peníze daňových poplatníků někde jinde, proč „zabíjet“ japonské děti, když to i tak nedává žádný výsledek.

Jak dlouho by se blokáda udržela, je skutečně otázkou. Přidejme k tomu pravděpodobné mezinárodní hnutí proti blokádě, vedené „pokrokovými“ (čti sovětskými) silami.
S prosovětskými náladami v Japonsku, kdy by v očích obyvatel byly USA ti špatní, kteří prováděli blokádu a „dobrý“ by byl Sovětský svaz, který se snažil o její ukončení.

Nedošlo-li by ke kapitulaci, výsledkem blokády by místo dnešního spojence USA v Pacifiku mohl být v lepším případě ne zrovna přátelský neutrál, v horším případě sovětský spojenec nebo dokonce sovětský satelit, kam by po ukončení blokády neprodleně přibyli sovětští poradci s „přátelskou pomoci“.

Ať už by hypotetická blokáda směřovala k jakémukoliv konci, každá by s vysokou mírou pravděpodobnosti znamenala větší civilní oběti než atomové bombardování a horší budoucnost Japonska. Nezapomínejme na okupovaná území a co by se dělo tam, než by se je podařilo osvobodit.

Zmrazený konflikt … nebo podivný mír …

Existuje další zajímavá hypotetická ale méně pravděpodobná možnost, můžeme ji označit jako více “mírovou“.

Představme si, že by po nějakém čase bombardování a blokády v USA převládlo vidění Japonska už jako poraženého protivníka a daňoví poplatníci by raději přesunuli zdroje jinam než na nákladné dorážení Japonska. Konec konců by už Japonsko bez zničených hlavních sil námořnictva nemohlo americkým zájmům v Pacifiku příliš ublížit.

Japonci by nepochybně zaregistrovali zmenšující se americkou snahu i odhodlání a neviděli by důvod kapitulovat. Mírové podmínky z jedné nebo druhé strany byly v té době pro druhou stranu nepřijatelné. Nastal by tak jakýsi zmrazený konflikt, za neustálého podezřívavého sledování druhé strany.

Nebyla by schválena totální blokáda popisována výše, protože by nebylo cílem Japonsko „vyhladovět“, přesto by bylo pochopitelnou snahou USA nedovolit nové vzkříšení moci

Japonska. Například zákazem dovozu určitého zboží a technologií do Japonska a omezením dovozu surovin.

Bezpochyby by se kontrola námořního obchodu Japonsku nelíbila a nastávaly by čas od času menší nebo větší ozbrojené přestřelky. Podobně by USA reagovali na výstavbu čehokoliv podezřelého selektivním bombardováním takových objektů.

Jaká jsou úskalí uvedeného scénáře? Opět, místo v podstatě spojence, jakým je dnešní Japonsko, by USA měly v Pacifiku nepokořeného protivníka pod sankcemi. Výhodou pro kontrolu obchodu by byla ostrovní poloha, na rozdíl například od Iránu a Severní Koreje. Úplně přesně jako při blokádě by to opět byl Sovětský svaz a Čína, které by pravděpodobně chtěly napjaté vztahy Japonska a USA využít ve svůj prospěch a všemožně by tyto sankce podkopávaly.

Ve výsledku by účinnost takového zmrazeného konfliktu rychle upadala a vedla velmi pravděpodobně ke vzniku minimálně tichého spojence SSSR nebo v nejhorším případě satelitu SSSR se všemi důsledky pro pacifický region.

Nelze zcela vyloučit případné sověty podporované „povstání pracujícího lidu“ vedoucí v občanskou válku. Zde by ve prospěch USA hrála ostrovní poloha Japonska, nicméně by to v podstatě anulovalo i tak problematické benefity zmrazení konfliktu.

Tím se dostáváme k invazním nejaderným scénářům.

Operace Downfall

Ukážeme si hlavní údaje k plánované invazi na Japonské ostrovy. Operace Downfall se skládala se ze dvou hlavních částí:

Operace Olympic:

Plánovaná na listopad 1945, měla zahrnovat invazi na ostrov Kjúšú, nejjižnější z hlavních japonských ostrovů. Cílem bylo získat námořní a letecké základny pro podporu druhé fáze.

Námořní jednotky:

- 400 torpédoborců
- 24 bitevních lodí
- 42 letadlových lodí
- Britská flotila: 4 bitevní lodě a 18 letadlových lodí

Pozemní jednotky:

- 14 divizí
- 2 plukovní bojové týmy

Letecké jednotky:

- 5., 7. a 13. letecká armáda
- Americké strategické letecké síly v Tichomoří (USASTAF)
- Britská Tiger Force
- peruť Královského letectva (RAF), známá jako "Dambusters"

Operace Coronet:

Plánovaná na březen 1946, měla zahrnovat invazi na hlavní japonský ostrov Honšú, konkrétně oblast Tokio–Jokohama. Základny získané během operace Olympic měly poskytnout podporu pro tuto druhou fázi

Námořní jednotky:

- Podobné složení jako u operace Olympic, s ještě větším důrazem na podporu vylodění

Pozemní jednotky:

- 1,2 milionu vojáků, 25 divizí

Letecké jednotky:

- Pokračující podpora od USASTAF a britské Tiger Force

Role Sovětského svazu v operaci Downfall

Sovětský svaz měl hrát podpůrnou roli, zejména po vyhlášení války Japonsku v srpnu 1945. Plánovalo se, že sovětské síly zaútočí na japonské pozice v Mandžusku (k čemu došlo v srpnu 1945) a na Korejském poloostrově, čímž by odvedly část japonských sil od obrany domácích ostrovů. Toto „odvedení části sil“ je možno považovat za poměrně nepotřebné pro invazi USA do Japonska vzhledem ke, skutečnosti, že moře okolo Japonska USA ovládala dostatečně.

Navíc Sovětský svaz plánoval vylodění na Hokkaidó, nejsevernějším z hlavních japonských ostrovů. Tento plán byl součástí širší strategie Sovětů na konci druhé světové války. Stalinovi evidentně nešlo o nějaké „odvedení sil“, ale o obsazení území.

Spojené státy dodaly Sovětskému svazu vyloďovací plavidla jako součást Lend-Lease programu, která měla Sovětům pomoci při jejich námořních operacích.

Invazní scénáře

Jaká byla pravděpodobnost provedení operace Downfall při nepoužití nebo neexistenci atomových pum? Vzhledem k výše uvedenému odporu námořnictva, pomalu ale jistě ubývající ochotě vojáků nasazovat své životy v dalším masakru proti fanatickému odporu i příbuzných ztrácet své otce nebo syny jako i situaci v Japonsku, se tato pravděpodobnost rozhodně neblížila ke 100 procentům.

Naopak, ve prospěch invazních scénářů hovoří následující faktory.

- Japonská zarputilosti a odhodlání vojáků, těch, kteří ctili kodex bušidó, raději zemřít v boji než kapitulovat. Pokud by kapitulace nepřišla příkazem od císaře, nebo od nejvlivnějších vojenských skupin, nebo jako důsledek občanské války, nějakou masovou spontánní kapitulaci bylo těžko očekávat.
- Americká odhodlanosti v nějaké dohledné době ukončit konflikt úplnou porážkou Japonska, jak se to podařilo s Německem. Úplná a bezpodmínečná kapitulace protivníka (v japonském případě poněkud méně bezpodmínečná vzhledem k zachování postu císaře) se v této době považovala za definitivní ukončení války na rozdíl od nějakých polovičatých řešení.
- Rozsah amerických příprav na vylodění, nahromadění gigantických námořních, leteckých i pozemních sil, naplno rozběhnutý vojenský průmysl na svém vrcholu,

nahromaděné zkušenosti z vyloďovacích operací, obrovské množství vojáků ještě stále v armádě.

Bylo jasné, že se tento stav připravenosti nepodaří udržet příliš dlouho. Jestli byla někdy šance provést vylodění tak obrovského rozsahu, bylo to právě v nejbližších měsících. Po nějakém delším váhání a zkoušení jiných možností (blokáda) by nevyhnutně nastal tlak na demobilizaci jak vojáků, tak i průmyslu, ztrácely by se bojové zkušenosti. Okno pro provedení vylodění a porážku Japonska pomocí invaze by se postupně uzavíralo. Bylo by potřeba zaútočit, dokud existovalo ještě „momentum“ a bojové odhodlání nevyšumělo.

Rozsahem můžeme první fázi, operaci Olympic, porovnávat snad jedině s vyloděním v Normandii. Při předcházejících vyloděních na jiných pacifických ostrovech a na Okinawě byla velikost japonských pozemních vojsk nesrovnatelně menší ve srovnání s tím, co bylo možné očekávat v Kjúšú. Mnohonásobně menší byla i velikost Okinawy vs. Kjúšú (1200 km^2 vs 36 782 km^2)

Nicméně vůči vylodění v Normandii najdeme podstatné rozdíly. Poměrně blízko, okolo 100-150 km od Normandie, se nacházela Velká Británie s desítkami milionů obyvatel, zhruba 150 letišti, s přístavy, s továrnami, s navozenými cca 20 miliony tun materiálu, s rozsáhlou infrastrukturou pro logistiku i přípravu vojsk. Britské ostrovy se roky měnily na obrovskou vojenskou základnu. Německo přitom paralelně svých pozemních sil bojovalo, prohrávalo a ustupovalo na východní frontě. Velikost okupované západní Evropy a Německa byla podstatně větší než Kjúšú a další hlavní Japonské ostrovy, tvořila jednolitou pozemní masu s rozsáhlou infrastrukturou s mnoha možnostmi pro Německo přemisťovat vojska i materiál a s nemalým prostorem na ústup.

Naproti tomu i s obsazenou Okinawou a později dalšími menšími Japonskými ostrovy, se možnosti podpory operace Olympic z pozemních základen nemohly ani zdaleka přiblížit možnostem, které poskytovaly britské ostrovy. Velká část letecké podpory by ležela na letadlových lodích, oproti pozemním základnám se všemi omezeními počasím, velikostí přistávacích ploch, komplikovanější logistikou. Námořní doprava všeho materiálu i vojsk by probíhala na mnohonásobně větší vzdálenosti, než tomu bylo v Normandii.

Na rozdíl od Francie s rozsáhlým podzemním hnutím, zpravodajskou sítí a převážně přátelsky naladěným obyvatelstvem by americká vojska v Japonsku vstupovala na nepřátelskou půdu, fakticky bez jakékoliv podpory zevnitř. Naopak, k odporu se chystalo ve velkém měřítku i civilní obyvatelstvo.

Z hlediska terénu je Kjúšú charakterizován hornatým terénem s mnoha údolími a řekami. Japonská obrana zde zahrnovala rozsáhlé pevnosti a bunkry, které byly často vybudovány v přírodních jeskyních a skalních útvarech. Tento terén poskytoval výhodu pro obranu, protože umožňoval skryté a chráněné pozice pro dělostřelectvo a pěchotu.

Bylo proto vysoce pravděpodobné, že vylodění na Kjúšú nebude snadným vítězným pochodem a na každý kilometr dobytého území bude potřeba přinejmenším množství munice, pokud ne lidských životů. Samotní invaze mohla mít několik průběhů, od těch méně hrozných až po ty nejhorší, ukážeme si je v následujících kapitolách.

Poměrně rychlá kapitulace krátce po vylodění nebo po obsazeni Kjúšú

První a optimistický invazní scénář by nastal v hypotetickém případě, kdy by Japonsko nebojovalo až do úplné porážky, ale císař by rozhodl o kapitulaci dříve, a to na základě jedné z dvou událostí.

Nejkratší varianta by mohla nastat v případě kapitulace brzy po úspěšném zachycení se amerických vojsk na vyloďovacích plážích, jejich rozšíření a vylodění dostatečného počtu techniky i vojáků pro udržení nástupních prostorů a další postup do vnitrozemí. To znamená, že by selhala japonská snaha zabránit vylodění, zásobování a posilování vojsk. Kdyby se Japoncům nepodařilo zabránit vylodění a zachycení se na Kjúšú v místě, kde japonská obrana hlavních ostrovů byla relativně nejsilnější, bylo by evidentní, že dále bude jen slábnout a nebude schopna zabránit ani dalšímu postupu ani vylodění na dalších ostrovech. Tj. z Japonského pohledu by se nic nezměnilo na odhodlání USA porazit Japonsko v pozemní operaci bez ohledu na ztráty.

V této situaci by císař ***hypoteticky mohl*** vyhodnotit další odpor jako marný a přijmout rozhodnutí o kapitulaci, ještě dříve, než by se boje rozšířily dále, než by byly ztraceny další

statisíce životů. V této situaci by byla většina území ostrovů víceméně stále pod kontrolou, to znamenalo, že mohla být lépe udržena disciplína vojáků a obyvatelstva v rámci kapitulace.

Podstatně horší variantou by byla kapitulace až po obsazení Kjúšú (resp. nejdůležitějších měst) po bojích trvajících mnoho týdnů až měsíců. Cílem císaře při vyhlášení kapitulace by mohlo být nedopustit opakování těžkých bojů na dalších ostrovech s ještě menšími vyhlídkami na ubránění se. Snahou by mohlo být také zajistit, aby se co nejvíce japonského území dostalo pod americkou kontrolu namísto sovětské. Byla by to logická reakce na sovětské vylodění na Hokkaidó a dřívější sovětskou operaci v Mandžusku, což by spolu s dalšími historickými zkušenostmi naznačovalo, že části Japonska by evidentně nežily pod sovětskou okupací lépe než pod americkou.

Je evidentní, že „optimističnost“ takového scénáře je velmi relativní a iluzorní. Konvenční bombardovací kampaň i námořní blokáda by pokračovala od konce srpna až do začátku vylodění na Kjúšú někdy koncem října nebo v listopadu. Nepochybně s oběťmi v řádu i statisíců, jak přímých, tak při bombardování, tak i sekundárních v důsledku ještě více narušené infrastruktury, logistiky a hladu.

Před samotným vyloděním by kromě strategického bombardování došlo i na útoky operačního a taktického rozsahu na logistické uzly, železnice, vlaky, silnice, vojenské objekty, vozidla, lidově řečeno na všechno, co se hýbe. Tyto útoky a narušené zásobování by nepochybně přivedlo k dalším obětem mezi civilními obyvateli i vojáky.

Ještě **před** samotným vyloděním je tak velmi pravděpodobné, že by počet obětí na japonské straně převýšil počet obětí atomového bombardování. V průběhu samotného vyloďování a dalších bojů o rozšíření předmostí by poté došlo k předpokládaným apokalyptickým scénám, podobné těm, které byly k vidění při bojích o Okinawu, jen v mnohem větším měřítku. Japonci, minimálně ti, kteří byli určeni k obraně pláží a dalších přilehlých oblastí, byli připraveni a odhodláni. Nepochybně by heroický a sebevražedný odpor obránců vedl k jejich masovým ztrátám. Nemluvě o ztrátách amerických vojáků, kromě „normálních“ bojů také později v četných léčkách, palebných přepadech, minách, nástražných systémech.

Při tom všem by se civilní obyvatelstvo buď přímo zapojilo do bojů jako špatně vyzbrojená pěchota s obrovskými ztrátami, nebo by se stávalo vedlejšími oběťmi bojů. Nelze vyloučit ani sebevraždy včetně masových, jaké probíhaly na Okinawě. Jedním z hlavních faktorů masových ztrát civilního obyvatelstva by byl hlad v důsledku narušení logistiky a rozpadu zdravotní péče.

Je potřeba brát v úvahu, že i po takové rychlejší kapitulaci by byla infrastruktura japonských ostrovů narušena podstatě více, než tomu bylo po Hirošimě a Nagasaki. To znamená, že by obnova trvala podstatně déle a úmrtnost civilních obyvatel by rozhodně byla větší v porovnání s realitou.

Po pozemní operaci nelze vyloučit i větší dezorganizaci systému spojení a velení, tím pádem by některé oddělené jednotky, diverzní skupiny i skupiny odporu mohly pokračovat v nějaké formě partyzánského boje a v diverzních operacích. To by pochopitelně vedlo k dalším obětem.

Úplná porážka Japonska s organizovanou kapitulací

Dobytím Kjúšú by nemuselo vše skončit. I kdyby císař již pravděpodobně daleko více přemýšlel o kapitulaci, než tomu bylo v srpnu, stále by mohl být donucen nekapitulovat nebo být odstaven od faktické moci. Jak se to ostatně málem stalo v reálné historii.

To znamená, že by USA pokračovali v přípravách na druhou fázi operace Downfall, operaci Coronet, plánovanou původně na březen 1946. Co by se dělo v operační pauze mezi oběma operacemi? Je to poměrně očividné.

Letectvo by „pracovalo“ na cílech všeho druhu na Honšú, nyní již z poměrně blízkých základen na Kjúšú. Velké množství japonských vojáků a civilistů by dále umíralo nejen samotným bombardováním, ale také podvýživou a také v důsledku rozpadu zdravotní péče a hygieny. Na Kjúšú by pravděpodobně probíhala nějaká forma partyzánské války. No a nezapomeňme na 130 tisíc spojeneckých zajatců, ze kterých by již pravděpodobně část byla popravena, pokud ne všichni.

Dlužno poznamenat, že japonské plány počítali s dislokací hlavní části armády již na obranu Kjúšú. Proto lze předpokládat slabší obranu Honšú. Šance dlouhodobě zadržovat

americká vojska a způsobit jim ještě citelnější ztráty, než na Kjúšú by byla velmi malá. I toto tvrzení není úplně jednoznačné, nakolik populace Honšú byla cca 72 milionů vůči 13. milionům na Kjúšú. Mohlo by se proto najít mnohem více špatně vyzbrojené pěchoty a guerillových bojovníků, co by opět navýšilo ztráty na životech.

Vyskytla se jedna drobná pozitivní strana tragédie. Ke konci bojů o Okinawu se objevovaly případy vzdávání se i větších skupin japonských vojáků a celkem se jich vzdalo asi 7400, co je v porovnání s předchozími boji neobvykle vysoký počet. Dá se očekávat, že podobných případů by bylo na Kjúšú podstatně více, a ještě více na Honšú. Což samozřejmě nijak nenaznačuje, že by nebyl dostatek Japonců ochotných bojovat až do konce.

Při závěrečných apokalyptických bojích na Honšú by bylo spasením, kdyby se císaři nebo někomu s podobnou autoritou podařilo kapitulovat takovým způsobem, že by zbývající obránci včetně mnoha roztroušených jednotek v horách tuto kapitulaci víceméně disciplinovaně uposlechli. Mohlo by se podařit udržet jistou organizovanost tohoto procesu a postupně by se mohlo naladit zásobování obyvatelstva.

Dlužno si uvědomit rozdíl mezi zásobování obyvatel na menších ostrovech včetně Okinawy oproti Honšú a Kjúšú, kde žilo řádově přibližně až 85 milionů obyvatel a problém jejich holého přežití po pozemních bojích by měl řádově větší rozměr. Pravděpodobně by úmrtí ve velkém rozsahu pokračovala ještě dlouho po ukončení bojů i přes jakoukoliv americkou snahu.

Výsledek výše uvedených invazních scénářů?

Jakékoliv předvídání vojenských a civilních ztrát v bojích je ošidné a velmi hypotetické. Ani aplikace předcházejících zkušeností z Okinawy a znásobení nějakou „bulharskou konstantou“ nemusí vést k reálným výsledkům. Výše bylo uvedeno číslo ze studie americké armády, která odhadovala 500 tisíc až 1 milion amerických obětí. Není pochyb o tom, že obětí japonských by na základě předpokládaného charakteru bojů a technologické i materiální převahy USA muselo být mnohonásobně více. Naštěstí tato možnost nenastala a není proto možné jakoukoliv hypotézu prověřit.

Asi není pochyb o tom, že by oběti pozemní invaze mnohonásobně přesáhly oběti v Hirošimě a v Nagasaki. Připočtěme k tomu podstatně větší rozrušení už i tak poškozené

infrastruktury v Japonsku, oběti hladu, než by se podařilo naladit zásobování mnoha desítek milionů obyvatel, možné další oběti způsobené případným odporem izolovaných skupin.

Atomové pumy způsobily nepochybně apokalypsu, ta byla ovšem **izolována** na dvě města. Naproti tomu pozemní operace měla potenciál, v závislosti na síle japonském odporu, vytvořit takovou katastrofu na velké části ostrovů. Místo 100-200 tisíc lidí v obou městech více či méně zasažených účinky atomových výbuchů, bychom měli řádově až desítky milionů nějak strádajících obyvatel.

K tomu si přidejme obsazení Hokkaidó sovětským svazem a dostaneme v rozrušeném Japonsku zhruba podobnou situaci, jaká byla v Koreji a Vietnamu. S rozdílem, že Hokkaidó je přece jen odděleno cca 20 km moře v nejužším místě. Použiji-li metaforicky jazyk sovětské propagandy, není to tak daleko aby se radostné socialistické zítřky nepokusily „doplavat“ na Honšú a osvobozovat pracující ostatních japonských ostrovů od „kapitalistického vykořisťování a americké imperialistické poroby“.

Existoval ještě horší scénář než uvedená porážka Japonska pomocí invaze, těžkých pozemních bojů a následné kapitulace? Bohužel ano. Ve výše uvedených scénářích by byla vyhlášena kapitulace císařem a stále by existovaly komunikační kanály i funkční hierarchie velení. Tím pádem lze při disciplíně japonských vojáků i obyvatelstva předpokládat, že by ve většině případů jednotky taky kapitulovaly. Samozřejmě, výjimky by nastaly, ale asi ne v masovém měřítku.

Ne tak úplná porážka Japonska – „afgánský“ scénář nebo spálená země

Představme si, že by při chaosu pozemních bojů a vzdušných útoků na cíle v hloubce japonského území došlo buď k rozpadu systému velení, odstranění nebo i nechtěnému úmrtí císaře, převzetí moci vojenskými veliteli nebo cokoliv podobného. Kapitulace by buď vůbec nenastala, nebo by neprošla k jednotkám, nebo by vojenské velení (resp. pučisté) naopak přikázalo pokračovat v boji partyzánským způsobem. Respektive by nebyla

vyloučena varianta předstíraného ukončení odporu s tichou podporou diverzní a partyzánské činnosti alespoň částí civilního obyvatelstva. Nebo jakákoliv kombinace výše uvedených událostí, podle situace a toho, kdo by měl vliv na daném území.

Ještě hrůznější by byl scénář spálené země, kdy by obyvatelstvo a armáda doslali příkaz: „zahyneme, ale nenecháme protivníkovi nic."

Uvedené scénáře by se nepříjemně podobaly na to, co jsme mohli v moderní době vidět v Afganistanu nebo Iráku. Musíme ovšem brát v úvahu rozdílnou kulturu Japonců tehdejší doby oproti Afgáncům (většinou Paštunům coby bojovníkům Talibanu), geografii a dostupné technologie. U Japonců se dala očekávat větší organizovanost a disciplína, ještě lepší terén pro partyzánské operace (zalesněné hory), hustější zalidnění ve městech, na druhé straně by fakticky neexistující možnost zásobování bojovníků zvenčí mohla postupně udusit odpor. Pokud by ovšem nakonec nechtěl Američanům ztížit práci" Sovětský svaz podporou povstalců, pravděpodobně v té době již okupující Hokkaidó.

Tím pádem by se k obrovským ztrátám při invazi postupně přidávaly další během měsíců a možná i let bojů. Kdy a zda by tak vůbec mělo šanci vzniknout moderní Japonsko, jako tomu bylo v reálné historii, je otázkou.

Budeme-li upřímní, tyto katastrofální „afgánské" scénáře byly asi podstatně méně pravděpodobné než jiné. Podobně čestně musíme vyhodnotit jako velmi málo pravděpodobný první nejvíce optimistický scénář rychlé kapitulace bez shození atomových pum brzy po úspěchu sovětské mandžuské operace.

Závěr

Napřed se pokusíme shrnout některá základní fakta, co se stalo v důsledku kapitulace Japonska 15. srpna 1945 po shození atomových pum.

Poměrně včasná kapitulace Japonska proběhla v čase, kdy na hlavních ostrovech ještě neprobíhaly pozemní boje, systém řízení státu byl stále funkční, Japonsko zůstalo organizovaným státním útvarem s disciplinovaným obyvatelstvem, alespoň částečně

fungujícím spojením, soustavou velení, ekonomikou a logistikou. To umožnilo provést složitou a pro Japonce frustrující proceduru kapitulace i dalších náročných transformací relativně organizovaně s dejme tomu akceptovanými obětmi na životech.

Výše uvedená fungující logistika a neprobíhající bojové operace uvnitř Japonska umožnily, aby se americké dodávky potravin a dalších životně důležitých potřeb skutečně dostaly k obyvatelstvu. V opačném případě by daleko více obyvatel, než tomu bylo v historické realitě, zahynulo v důsledku hladu nebo chorob i po kapitulaci.

Díky tomu, že okupační síly představující téměř milion vojáků byly rozmístěny až po kapitulaci a bez boje, bylo jen málo incidentů vůči okupačním jednotkám. V opačné situaci, po invazi, pozemní kampani, rozsáhlých bojích, ztrátách japonských vojáků i civilistů z rukou přítomných amerických vojsk, byla větší pravděpodobnost, že se najde více Japonců ochotných ztratit vlastní život při pomstě americkým vojákům za své spolubojovníky rodinné příslušníky, nebo známé.

V neposlední řadě relativně mírová okupace přinesla podstatně menší úroveň destrukce infrastruktury, než by tomu bylo v případě pozemních akci, nebo dlouhodobého bombardování a blokády. Spolu s japonskou disciplínou a pracovitostí umožnila **rychlou obnovu Japonska jako ekonomické velmoci**. Právě tato skutečnost byla asi z historického hlediska pro Japonsko nejdůležitější.

Taková byla historická realita po japonské kapitulaci. Pokud se ponoříme do výše vyjmenovaných scénářů bez shození atomových pum, uvidíme zde světlejší minulost bez atomových hřibů a mrtvých obyvatel Hirošimy a Nagasaki? Asi ne.

Zůstane jen šedá alternativní realita, kde i neoptimističtější scénáře obsahují hořkou pilulku v podobě potenciálního většího vlivu Sovětského svazu na poválečné Japonsko, jinou historii celého Pacifického regionu, případně zaostalého Japonska, nebo dokonce rozděleného Japonska s hrozícím dalším potenciálním konfliktem, jaké nastaly v Koreji a ve Vietnamu.

Každý méně optimističtější scénář by potenciálně přinesl násobky obětí v porovnání s atomovým bombardováním a v těch nejhorších případech by svět mohl mít místo

moderního a demokratického technologického Japonska zaostalou nebo rozdělenou zemi, v horším případě se zmítající v dlouhé a krvavé guerillové válce.

Jako v každé válce je závěr směsicí hořké radosti a mnoha smutků. Politickému a vojenskému vedení USA vyšel doslova „pokerový bluf“. V případě, že by Japonsko nekapitulovalo ani po Nagasaki, v USA by na další funkční atomové pumy museli čekat nějakou dobu, s těžkým dilematem a vnitřními spory, zda nakonec zahájit první fázi invaze, nebo ne.

Hlubokou poklonou památce obětí Hirošimy a Nagasaki může být záchrana mnohonásobně více životů japonských civilistů i vojáků a budoucnosti Japonska jako moderního a minimálně doposud úspěšného státu.

Použití atomových pum v Hirošimě a Nagasaki nebylo ani „správné“ ani „dobré“ řešení. Nicméně v krutých paradoxech války šlo o řešení, které zřejmě nakonec přineslo v porovnání s jinými možnými scénáři nejmenší ztráty a bylo nejméně devastující z hlediska budoucnosti Japonska.

Je na každém čtenáři, aby si vytvořil svůj názor a pokud vás tento text přivedl k nějakému zamyšlení se, splnil svůj účel. Historická paměť je něco, co bychom si neměli nechat vzít zjednodušeným podáním minulosti.

Doporučené zdroje

Knihy:

1. CAIDIN, Martin. „Noc, kdy zemřel Hamburk“. Praha: Naše vojsko, 1990. ISBN: 80-206-0081-7.

2. DOWER, John W. „War Without Mercy: Race and Power in the Pacific War“. New York: Pantheon Books, 1993. ISBN: 978-0-394-75172-6.

3. FRANK, Richard B. „Downfall: The End of the Imperial Japanese Empire“. New York: Random House, 2001. ISBN: 978-0-14-100146-3.

4. HANSEN, Randall. „Fire and Fury: The Allied Bombing of Germany, 1942–1945“. New York: NAL Caliber, 2009. ISBN: 978-0-451-22759-1 .

5. HASTINGS, Max. „Bomber Command“. London: Michael Joseph, 1979. ISBN: 978-0-7181-1603-3.

6. KERSHAW, Ian. „The End: The Defiance and Destruction of Hitler's Germany, 1944–1945*. New York: Penguin Press, 2012. ISBN: 978-0-14-312213-5.

7. OVERY, Richard. „The Bombing War: Europe 1939–1945“. London: Allen Lane, 2013. ISBN: 978-0-14-100321-4.

8. OVERY, Richard. „Why the Allies Won“. London: Jonathan Cape, 1997. ISBN: 978-0-393-31619-3.

9. SPEER, Albert. „Vzpomínky“, Lidové noviny, 1996. ISBN: 978-0-393-31619-3.

10. TAYLOR, Frederick. „Dresden: Tuesday, 13 February 1945“. London: Bloomsbury, 2004. ISBN: 978-0-7475-7078-3.

11. TOOZE, Adam. „Cena destrukce: Vznik a pád nacistické ekonomiky“. Překlad: [doplnit překladatele]. Praha: Academia, 2015. ISBN: 978-80-200-2467-1.

Články a webové zdroje:

1. ARMWEB. *Pět japonských a německých útoků na území USA: Směšné pokusy a jedna rodinná tragédie* [online]. Dostupné z: https://www.armyweb.cz/clanek/pet-japonskych-a-nemeckych-utoku-na-uzemi-usa-smesne-pokusy-a-jedna-rodinna-tragedie

2. NEVIDITELNÝ PES. *Historie: Atomové bomby donutily Japonsko ke kapitulaci* [online]. 2020-08-10. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/zahranici/historie-atomove-bomby-donutily-japonsko-ke-kapitulaci.A200810_165557_p_zahranici_wag

3. REFRESHER. *Operace Downfall: Alternativní konec války bez atomových bomb, který by si vyžádal smrt 1 000 000 Američanů* [online]. 2018-04-23. Dostupné z: https://refresher.cz/47182-Operace-Downfall-Alternativni-konec-valky-bez-atomovych-bomb-ktery-by-si-vyzadal-smrt-1-000-000-Americanu

4. WIKIPEDIA. *Bombardování Drážďan* [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Bombardov%C3%A1n%C3%AD_Dr%C3%A1%C5%BE%C4%8Fan

5. WIKIPEDIA. *Kategorie: Nálety a strategické bombardování ve druhé světové válce* [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:N%C3%A1lety_a_strategick%C3%A9_bombardov%C3%A1n%C3%AD_ve_druh%C3%A9_sv%C4%9Btov%C3%A9_v%C3%A1lce

6. WIKIPEDIA. *Postupimská deklarace* [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Postupimsk%C3%A1_deklarace

7. ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA. *Japonské speciální útočné jednotky* [online]. Plzeň: Západočeská univerzita, 2014. Dostupné z: https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/12010/1/Japonske%20Specialni%20utocne%20jednotky.pdf

8. YOUTUBE. *Downfall – Why Japan Surrendered with very special guest Richard Frank – Episode 225* [online]. 2023. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=DrTS3lsjLWA&list=WL&index=8

9. YOUTUBE. *Operation Downfall: What If The US NEVER Dropped The Atomic Bomb & Invaded Japan? | History Undone* [online]. 2023. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=-lobvdjR7x8